TIDLÖSAN

HEMBYGDSTIDNINGEN FÖR HUSBY-ÄRLINGHUNDRA, ODENSALA OCH MÄRSTA

Lilla julafton i Hembygdsgården den 2 december
Anmäl deltagande snarast,
det brukar bli fullt!

Nr 4. November 2007. Årgång 14

Omslagsbilden:

Rolsta banvaktstuga, en solig vinterdag någon gång i mitten av 1950-talet. Bilden är tagen från Fjällstasidan. I bakgrunden skymtar ladan på Rolsta gård. Här bodde banvaktaren med sin familj. Banvaktaren skulle bl a se till att bommarna fälldes för passerande tåg. Inför annalkande tåg kom en ringsignal från närmaste station. Bommarna fälldes manuellt och vevades åter upp när tåget passerat.
Mellan Märsta station och Odensala fanns tre banvaktstugor: Nr 177 Rolsta, Nr 178 Tollsta och Nr 179 Odensala. Nr 179, som kallades Smällen, låg egentligen norr om anhaltstationen i Odensala, på väg norrut mot Knivsta. Många tåg passerade Odensala. De gjorde anhalt bara på begäran.

TIDLÖSAN

Utges av:
Husby-Ärlinghundra Märsta
Hembygdsförening
195 91 Märsta
Plusgiro: 36 15 92-9

Utkommer: 4 gånger per år.
Tryck: PP-Tryck, Märsta

Redaktion:
Giselher Naglitsch, ansvarig utgivare
Tel. 08-591 155 14
E-post: tidlosan@hembygdmarsta.se

Manus mottages med tacksamhet.
Vi förbehåller oss rätten att i samarbete med författaren redigera det insända materialet.

Innehåll: **Sid**

Mot medeltiden	3
Följderna av ett flygplatsbeslut: utmaningar för kommunen	4
Aldrig mera fabrik, säger småbrukaren Knut Tingvall	10
Steningespökerier	14
Läsarnas spalt: Märsta som jag minns det, av Waldy Berglund	16
Vapenöfning på skolschemat	17
Hänt	18
Händer	19

Bli medlem i vår förening

Medlemskapet berättigar till deltagande i alla evenemang, även de som inte är öppna för allmänheten, och du får Tidlösan i din brevlåda fyra gånger om året. Avgiften är 100 kronor om året och gäller för hela familjen.
Enklaste sättet att bli medlem är att sätta in avgiften på vårt Plusgiro med angivande av namn och adress. Skriv gärna *Ny medlem* som referens.

För mera information gå till föreningens hemsida: **www.hembygdmarsta.se**

Mot medeltiden

Då jag sitter med planeringen för Tidlösan har jag ofta en annan tidsindelning än de klassiska historieskrivarna. De är ju, som känt, inte heller tydliga om när medeltiden började och tog slut. Här skiljer man på norra Europa och övriga världen. Vi här i norden kommer lite efter – men vi känner oss inte efterblivna för det. Ja på många områden ligger vi faktiskt före. Hur skall vi då definiera vår **lokala** tidsaxel? Kanske skall det vara på följande sätt:

Stenåldern inträffar i Odensala och Ärlinghundra för ungefär 1000 år sedan. Då hugger man runor i sten och allmogen reser stora stenkyrkor. Bönderna sliter på sina små tegar för att rensa bort sten.

Under **bronsåldern**, 1725, skänker "Steninges herres änka", Anna Maria Soop en präktig ljuskrona av silver till Odensala kyrka. Kyrkan har då redan två ljuskronor av mässing respektive brons. Ett antal ljusplåtar av mässing och fina ljusstakar är också från tiden.

Järnåldern börjar på dagen den 20 september 1866. Då öppnas järnbanan för trafik mellan Stockholm och Uppsala. Bönderna börjar köpa järnplogar och utökar sina åkrar, och stugorna rustas med spisar av gjutet järn.

Under **tidig medeltid** folkomröstas det om det skall vara tillåtet att ta sig ett järn. Traktorer tas i bruk för att odla upp den styva upplandsleran, lokomobiler till att driva sågverk och Märsta får några mer eller mindre lönsamma industrier.

Högmedeltiden infaller under 1950-talet, som Tidlösan just har skildrat. Vi som gick i skolan då är nu medelålders+.

Senmedeltiden, d v s 1960-talet, skall bli Tidlösans sammanhållande röda tråd under nästa år. Den tråden blir starkare om vi får läsarnas hjälp med just era minnen och upplevelser från Märsta och Odensala de åren. Skriv några rader eller ring Tidlösan om det just Du vill skall ingå i skildringen av decenniet. Behöver Du hjälp med skrivandet så ordnar vi det.

Den moderna tiden är inte långt borta. Men om vi inte hjälps åt att berätta och dokumentera så faller den i glömska. Tidlösan och hembygdsföreningen tar gärna emot berättelserna redan nu.

Giselher

Följderna av ett flygplatsbeslut

Med en satir om ”Puckelbanan vid Halmsjöfältet” lämnar vi nu spekulationerna om hur det skulle bli. - Vi vet ju att beslutet om en permanentning av flygplatsen kom och satte igång planeringen för flygstaden och utbyggnaden av Märsta i än högre takt. I det följande speglas en del av det som fångade intresset i slutet av 1950-talet. Nu var bostadsfrågan den dominerande dagsfrågan, i Märsta liksom i hela landet.

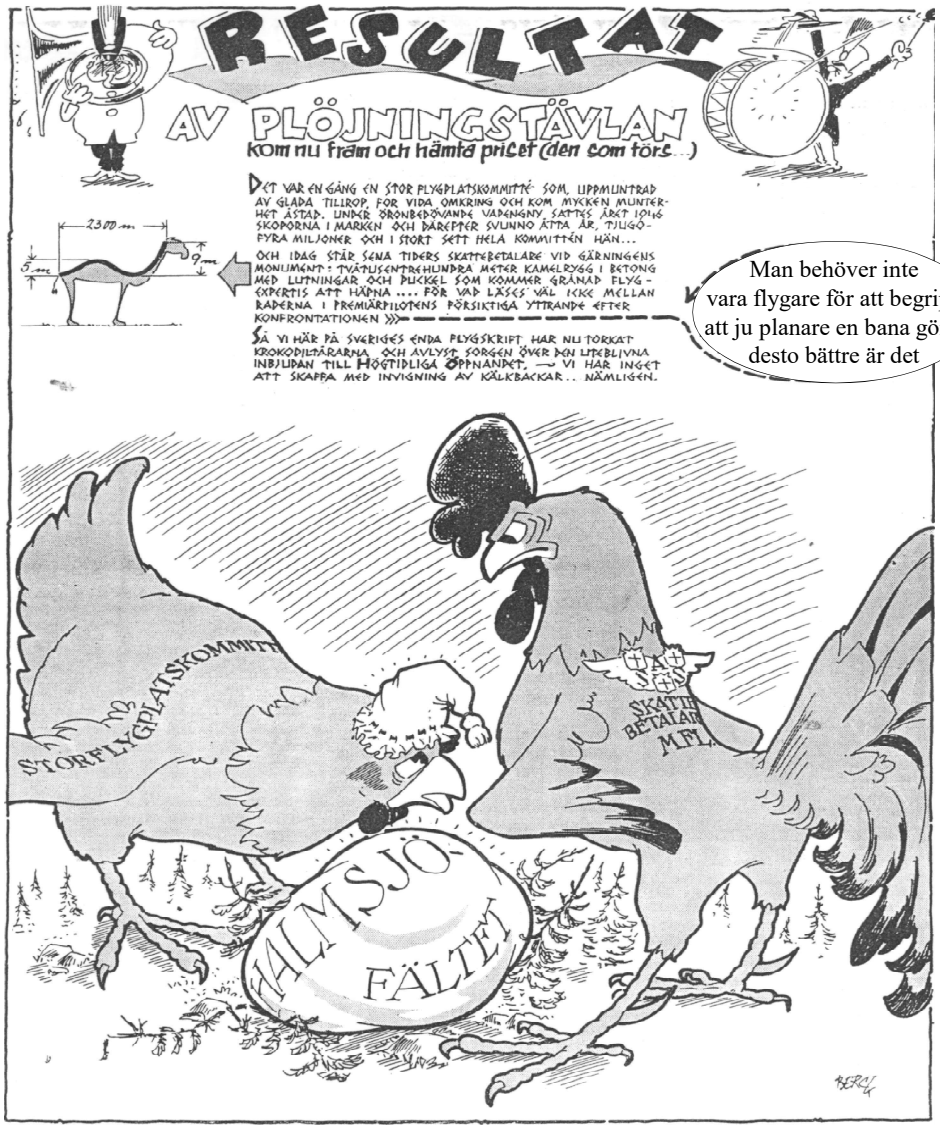

Ur Eldfågeln, officiellt organ för Kungliga Svenska Aeroklubben

54 lägenheter vid stationen och 18 kedjehus på Ekillaområdet

Om inte köldknäppen lägger hinder i vägen påbörjas vilken dag som helst arbetet på Märsta-Bostäders nybygge vid stationen, där 54 lägenheter skall vara inflyttningsklara i november nästa år. Och på Ekillaområdet har det de senaste veckorna varit full fart med vatten- och avloppsarbeten och den 15 januari beräknar man kunna sätta igång byggnationen av de 18 kedjehus, som blir första etappen. *(Skriver Sigtunabygden luciadagen 1957)* Senare bestäms att tio tomter kan säljas till självbyggeri för 8 500 kronor styck.

Ekillaområdet är föremål för särskilt intresse. Det är kommunens första egna exploatering. 18 kedjehus skall det bli och 13 friliggande villor. Vägarna i området skall bli permanentade (asfalterade) och få dubbla gångbanor. I anslutning till området planeras för ett fritidsområde. Där blir badbassäng för barn, ishockeyplan, träningsplan för fotboll, handbollsplan och tennisbanor.

Nya vattenverket vid Fysingen

som nyligen tagits i bruk, klarar vattenförsörjningen ett bra tag framåt. Det har en kapacitet på 20 sekundliter. Inför en kraftig bostadsexpansion kan kapaciteten dubbleras till 40 sekundliter. Tills man lite säkrare kan beräkna konsumtionen går vattnet i en provisorisk slang upp till Märsta samhälle. Den helt automatiserade anläggningen har kostat 355 tusen kronor.

Ambulans till Räddningskåren

Räddningskåren är inrymd hos AB Märsta bilverkstad, vid Märsta torg. Vid årsskiftet 1957/58 placeras en permanent ambulans här på hjälpstationen. Den är utrustad med dubbla bårar och syrgasutrustning. Radioutrustningen kommer att kopplas in på huvudstadens larmsystem men ambulansen kan också larmas direkt hos Märsta-stationen. Två mans besättning har genomgått specialutbildning. Stationen har tidigare en bärgningsbil och har nu också fått en jeep för bl. a. bogsering.

Märsta får svårt att anskaffa bostäder till halmsjöarbetarna

lyder rubriken, när representanter för länsstyrelsen, med landshövding G. Danielsson i spetsen, (på ordförandeplatsen) våren 1958 besöker Märsta för att diskutera kommande utmaningar på bostadsfronten.

Nya Riks-13 väster om Märsta
Sedan januari (1958) arbetar Nya Asfalt AB med den nya förbifarten. Riksväg 13 dras nu raka vägen mellan Brista och Droppsta. Den får en 7 meter bred körbana och 2,5 m breda vägrenar på ömse sidor. En ny viadukt måste anläggas ca 75 meter söder om den nuvarande. Allt skall vara klart i november.

Skador för en kvarts miljon vid en häftig brand på Steninge
En häftig brand ödelägger den gamla keramikverkstaden, där fin keramik tillverkades 1932-1940. Dokumentation efter denna relativt okända verksamhet går upp i rök.

Tisdagen den 5 mars 1957 larmar en hyresgäst Steninges egen brandkår. Vid 11.30-tiden upptäckte hon hur det plötsligt började brinna i belysningsledningen. Steninges brandkår är snabbt på plats. Olyckligtvis uppstår något fel på motorsprutan, men släckningsarbetet påbörjas i väntan på Märsta brandkår. Vinden är kraftig. Trots snabb utryckning av Märsta brandkår, på oplogade vägar, och snabb utläggning av 600 meter slang till Steningeviken, är byggnaden övertänd när vattnet kan släppas på. ”Keramiken” går inte att rädda och 25 personer blir hemlösa, fem familjer och tre ungkarlar. I huset fanns bl a kylrum med dyrbar utrustning för säteriets champinjonodling, lager för lervarufabriken och för plantrensning.

Rektors långa önskelista
När UNT i oktober 1959 besöker Rektor Axel Berlin i ”Centralskolans nya eleganta expeditionslokal” sammanfattas skolchefens tre angelägna önskemål: ”att den planerade skolan vid idrottsplatsen snart blir verklighet,

Skolgatan, i mitten av 1950-talet
t v den nybyggda skolan

att medborgarhuset byggs utan dröjsmål, och sist men inte minst, att skolgården med det snaraste blir uppsnyggad och inhägnad."

Just nu arbetar man med siktet inställt på enhetsskolan. Den skall sätta igång inom ett par år. Men den förutsätter omfattande byggenskap.

Högstadiet avses bli placerat vid Centralskolan, berättar rektor Berlin. För det krävs eventuellt ytterligare en byggnad på samma tomt. Trängseln i lärosalarna är nämligen påfallande. "I början av oktober flyttade vi definitivt in i den nya tillbyggnaden vid Centralskolan. Den rymmer fyra lärosalar jämte expedition samt tre provisoriska lärosalar i källaren. En av dem har vi redan tvingats ta i anspråk. Fortfarande hyr vi tre lärosalar i fastigheten Skolgatan 6, mittemot centralskolan. Det bör slås fast, att årets tillbyggnad tillkom i enlighet med 1955 års behovsprövning. Då var Arlanda inte ens beslutat.

Vidare blir det alltmer angeläget att gymnastikhuset byggs. Gymnastiksalen, i övervåningen till skolhuset från 1926, är alldeles för liten.

Centralskolan saknar samlingslokal. Som sådan används bespisningslokalen. Men den är alldeles otillräcklig för ändamålet, då inte mer än 200 barn kan tas in där. Rektorn hoppas att planerna på ett medborgarhus snart blir förverkligade. Där skulle man kunna samlas för skolavslutning. De planer som nu diskuteras tar sikte på en lokal för 400 personer. Blir det så, måste man ändå räkna med att förrätta avslutningarna i två omgångar. Elevantalet vid Centralskolan är för närvarande 427. På skolavslutningen behöver man plats för elever, lärare och målsmän som sluter upp.

För Rosersbergs vidkommande hoppas rektor Berlin: att de beslutade två skolpaviljongerna snart kan få

Visst behövde samhället en ny samlingslokal. Skolbespisningen fylldes till bristningsgränsen när Konsum kallade till sin årliga distriksstämma. Foto: G Naglitsch, omkr 1958

uppföras. De skulle ge plats för två lärosalar jämte lokal för bespisning, och vidare skulle den förkättrade toalettfrågan kunna ordnas.

Bygdeskolorna i Husby, Odensala och Skånela fyller alltjämt sina uppgifter, trots landsbygdens avfolkning. Avsikten var att lägga ner Husby skola, med begynnelseår 1697. Men genom inflyttningen till Märsta har barnantalet stigit i den omfattningen att skolans fortbestånd är säkrat åtminstone någon tid. För närvarande skjutsas en hel del barn från Märsta till Husby skola.

Bostadsförmedling

När bostadsförmedlingen formellt startar den 1 juli 1959 har i runda tal 500 bostadssökande anmält sig. I

Bostadsförmedlingen i Märsta förestås av fru Britta Söderberg

november står 700 i kö för att få bostad i Märsta, trots den intensiva byggverksamheten. Bostadsförmedlingens föreståndare, fru Britta Söderberg påpekar att siffran 700 inte inkluderar det antal lägenheter som har begärts från SAS, luftfartsstyrelsens och andra Arlanda-institutioners sida.

En viss tillfällig lättnad har möjligen förmärkts i samband med att Skånska cement permitterat en del folk på Arlanda.

Nu är det bara att hoppas att det planerade bostadsbyggandet kommer igång med det snaraste och att det genomförs så snabbt som möjligt. Den nya stadsdelen vid riks-13 exempelvis kommer att medföra en betydlig lättnad i den betryckta bostadssituationen.

Med pendeltåg mot nytt decennium

I slutet av oktober 1960 anlände det röd-grå T-baneliknande tågsättet som är SJ:s nya giv i lokaltrafiken på sin premiärtur till Märsta. Det var på premiärdagen några minuter försenat, men det berodde på att endast enkelspår var disponibelt för trafiken, berättade det nya tågets förare Ingmar Andersson. Det nya tåget förkortar resan Märsta-Stockholm med 12 minuter. Den som reste till sitt första jobb med det nya tåget borde nu vara pensionär. Hur många timmar han/hon tillbringat på spåret bör man kanske inte räkna på.

Giselher

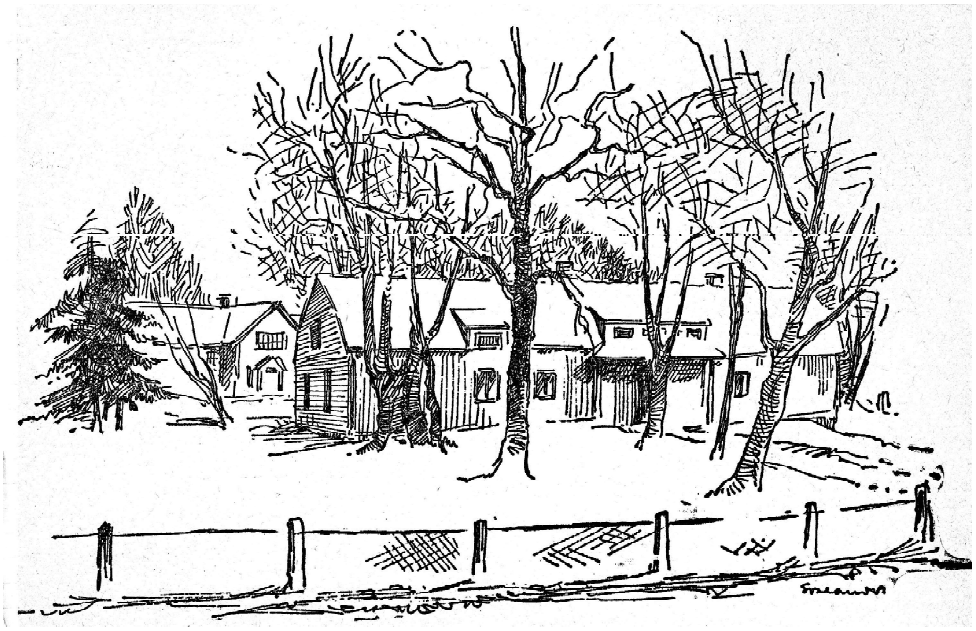

UNT:s julnummer 1959 kommer med en fin teckning av Sätunas 1700-tals mangårdsbyggning. Sätuna presenteras som ett fint exempel på uppländskt jordbruk med herrgårdskaraktär. Något år efter det denna GOD JUL hälsning kommer gården att rivas för att ge plats åt alla bostäder som måste byggas. - Vi önskar den funnes kvar.

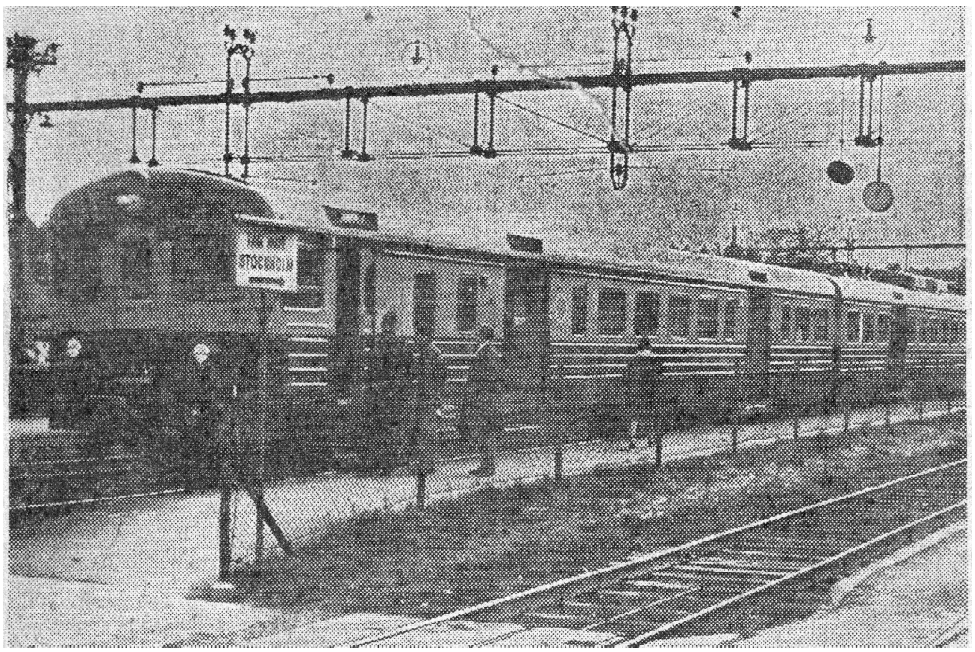

Aldrig mer fabrik, säger småbrukare i Märsta

Upplandsbygden 7 maj 1954. Intervju med Knut Tingvall, Sundvedatorp, en färgstark personlighet som fick en gata i Märsta uppkallad efter sig.

Här kommer en massa lärt folk och säger, att småjordbruken skall rationaliseras bort. Ägarna skall beredas arbete i industrin och allt skall bli så bra, så bra. Ja, men tänk om det blir arbetslöshet - hur går det då med f. d. småbrukarna? Andra anser, att småjordbruken skall kompletteras med skog. Ja, det är nog bra, men skog får man inte gratis. Nej, låt småbrukarna få ha sina torvor kvar. Det trivs de bäst med. Var skulle för resten de större gårdarna få tillfällig arbetskraft ifrån, om det inte fanns småbrukare? Det är småbrukaren Knut Tingvall, i Märsta som drar en lans för sina kolleger.

Hr Tingvall är inte bara småbrukare, han är tusenkonstnär också. Han har själv reparerat och moderniserat sin lilla gård, byggt uthus, dragit in vatten och avlopp och byggt om en gammal bil till traktor, för att nu bara nämna något som han hunnit med sedan han 1928 flyttade till Sundveda. Dessutom har hr Tingvall i hela elva år varit verkstadsarbetare, så han vet vad han talar om, då han protesterar mot, att hans yrkeskolleger skall bli industriarbetare.

Sundvedatorp är inget gods precis, men det föder sin man. Sju tunnland öppen jord och åtta tunnland skog och betesmark - det är allt.

Det här var ursprungligen ett torp under Sundveda gård, berättar hr Tingvall. Min far var rättare på Sundveda i många år. Sedan hyrde han torpet, och 1928 etablerade jag mig som lantbrukare här. Det var inte så lätt i början. Det var hårda tider för jordbrukets folk på 30-talet. 9 500 kr. kostade min lilla gård, och det var mycket pengar på den tiden. Jag måste låna i jordbrukskassan. Det var för väl att den fanns, för bankerna sa blankt nej. Amorteringarna var dryga de första åren. Tänk, en så god hjälp det varit för mig, om jag sluppit amorteringarna de första två, tre åren. För att hjälpa upp ekonomin, försökte jag mig på trädgårdsodling. Praktik hade jag ju. Jag började som ung pojke arbeta i trädgårdar, först i Steninge och sedan på Stavsund. Jag praktiserade också i Skåne, i en stor trädgård, som heter Strövelstorp. Nå, jag upptäckte snart, att jag inte skulle kunna försörja mig som egen trädgårdsodlare. 1931-1932 fick jag 10 öre kilot för gurka. Jag minns, att jag sålde hallon för 15 öre litern - den som plockade hade 10 öre per liter och så kostade ju kartongerna något öre, så

någon vinst blev det inte. Numera odlar jag hallon bara till husbehov.

Verkstadsarbetare på dagen - bonde på natten

Så blev jag verkstadsarbetare. I elva långa år arbetade jag i verkstaden på dagarna och skötte jordbruket på nätterna. Jag var trött när jag gick från verkstaden på kvällarna, men när jag väl kommit hem, var det som om tröttheten försvunnit. Jag kunde lägga undan en del av lönen och så småningom kunde jag börja reparera stugan. Jag har själv byggt foderlador, svinhus, vedbod och tvättstuga. Det är inget märkvärdigt med det. Vi lantbrukare, som arbetar med våra händer, måste kunna litet av varje. En småbrukare har för resten inte råd att anlita hantverkare. Är man bara litet företagsam, så klarar man det mesta själv.

Hr Tingvall är blygsam när hans eget arbete kommer på tal. Att han är ovanligt händig förstår man, när man ser sig om i det trivsamma hemmet, som han själv moderniserat och inrett. Även vatten- och avloppsarbetet har han själv klarat. Han har inte nöjt sig med arbetet hemma, utan hjälper också grannarna med ett handtag, då så behövs, det må gälla byggnadsarbete eller reparation av maskiner.

Hr Tingvall har en liten men effektiv maskinpark. Han köpte en gammal bil för 100 kr. och byggde om den till traktor. Vid skogskörslor, harvning och sädeskörning kommer traktorn

till användning. Ja, egentligen är det bara vid plöjning som den inte används. - Det är en sak jag inte förstår, säger hr Tingvall. Varför får inte jag skatterestitution för min traktor, när andra lantbrukare får det?

På Storveda finns tre kor, en gris och 40-talet höns. Tidigare hade man också en häst, men den har nu ersatts av traktorn.

- Om jag lever av vad gården ger? Ja, det gör jag, säger hr Tingvall. Vi är ju bara två i hushållet, så vi klarar oss. Det finns naturligtvis småbrukare med barn som har svårt att klara sig. I sådana fall tycker jag att staten kunde subventionera. Likaväl som man har bostadssubventioner åt en del arbetare, så kunde väl en småbrukare göra rätt för subventioner. Tänk, på 20-talet var det så modernt med småbruk och nu vill man ha bort dem. En småbrukare som är van vid sin torva kan emellertid inte trivas i en fabrik. Själv vill jag inte bli verkstadsarbetare igen - inte för allt smör i Småland! Det var som att sitta i fängelse. Ja, förstå mig rätt, jag menar inte, att arbetsgivaren var svår. Det var nog bra på sitt sätt, arbetet, men jag kände mig instängd. Nu rår jag mig själv, och jag kan disponera min tid ungefär som det passar mig. Med plöjning och en del andra sysslor får jag hjälp av grannen. I gengäld hjälper jag honom i skördetiden med dagsverken. Grannhjälp är någonting värdefullt. En sådan här liten gård kan inte ha specialmaskiner i så stor utsträckning och därför behöver jag hjälp med en del arbeten. Grannen å sin sida måste ha extrahjälp i skördebrådskan, och om inte jag och ett par gamla gubbar fanns, blev han utan hjälp. Även andra saker, som snickeriarbete och maskinarbete hjälper jag grannarna med.

- En sak är jag absolut motståndare till, och det är avbetalningsköp, fortsätter hr Tingvall. Jag sparar hellre ett par år och köper sedan kontant. Skulder måste betalas, och man vet inte hurdana tider det blir. Förut hade jag inte hydrofor utan måste bära vatten rätt långt. En präktig man här i trakten sa, att jag kunde få ekonomisk hjälp att anlägga en brunn, om jag själv inte hade råd. Nej tack, sa jag, det vill jag inte ha. Han som erbjudit mig hjälp, tyckte jag var en konstig kropp förstås. Sedan kom jag över en hydrofor billigt och hade den ett par, tre år, innan jag fick råd att montera in den och leda in vatten i ladugården. Ett gammalt tröskverk köpte jag för 150 kr, och reparerade själv.

På auktioner kan man komma över mycket bra saker för en billig penning. Kan man sedan reparera dem själv, så sparar man många slantar. Gödselstaden har jag cementerat själv. Det skulle bli för dyrbart att anlita fackfolk.

Föreningsrörelsen
- småbrukarnas stöd

Och semestern? Hur går det med den?

- Någon sådan kan det inte bli tal om för en småbrukare. Själv saknar jag inte semestern. Någon ledig dag kan man ju ta ibland, och så är man ju sin egen arbetsgivare, så man behöver ju inte jäkta mer än man vill. Kommer någon på besök kan jag unna mig en pratstund, utan att någon har ont av det. Att fabriksarbetare och kontorsfolk behöver semester förstår jag mer än väl. De har en högt uppdriven arbetstakt och kan inte ta sig en paus förrän arbetet är slut för dagen. Om jag tar mig ledigt en stund, så kan jag ju arbeta in den tiden en annan gång, utan att någon behöver ondgöra sig över det.

- Är hr Tingvall med i de ekonomiska föreningarna?

- Jag är medlem i några av dem. I slakteriföreningen kom jag med från början, och det är något som jag aldrig har ångrat. Förr fick den fattige ta vad han fick av de privata uppköparna, men då man säljer till slakteriföreningen får man vad djuret är värt, och likviden kommer snabbt och säkert. Man kan inte nog understryka den betydelse slakteriföreningen haft och har för jordbrukarna och inte minst oss småbrukare.

- Hr Tingvall har inte tänkt på fjäderfäskötsel i större skala? Eller kaninuppfödning?

- Nej, varför skulle jag hålla på med sådant. Jag tjänar, så jag klarar mig - och det är ingen mening med att samla pengar åt släkten att gruffa om, när jag är borta en gång, skrattar hr Tingvall, som är ogift och vars hushåll sköts av en svägerska. Nej, jag är nöjd, om jag bara får fortsätta att bruka min torva så länge jag orkar. Om fem år får jag ju folkpension. Nog har småbrukarna en mission att fylla.

- Jag vill emellertid säga till mina kolleger: Var solidariska! Vi måste hålla ihop, vi småbrukare.

Till sist frågar vi hr Tingvall vad han gör på sin knappt tillmätta fritid.

- Ja, inte går jag på bio inte. Jag har varit på bio tre gånger de senaste 15 åren. Senast såg jag en film om Åsa-Nisse. En sådan soppa! Nej, hellre sparar jag de där kronorna och köper en god bok.

- Vad jag läser? Reseskildringar och Sveriges historia. Jag skulle gärna vilja resa själv, ja, inte utomlands, men det vore roligt att se sitt eget land. Men det är dyrt att resa, så jag får väl bli kvar i Märsta. Det finns mycket vackert här också att titta på. Tänk, en dag såg jag 40 fasaner på gården. Hararna tar också genvägen över markerna här, och det är roligt att se på fågellivet. I en fabrik får man inte se sådant, slutar hr Tingvall.

Steningespökerier

John Kraft, son till smeden Gunnar Kraft på Steninge, skrev för många år sedan ned några berättelser, som han tyckte inte fick gå förlorade. Två år senare dog smeden 91 år gammal.

Min far Gunnar Kraft (född 1905) flyttade 1933 med sin familj till Steninge säteri där han anställdes som smed. Ägare till godset var då Wolfgang Thomas. Gunnar, som fortfarande (1994) bor kvar i smedbostaden, har under sina 60 år på Steninge hunnit uppleva flera nya ägare och ett stort antal människor som bott på godset under kort eller lång tid. Mycket har han också genom åren hört berättas om Steninge.

För att bevara några av dessa minnen, som annars löper risk att försvinna, har jag skrivit ner en del av vad Gunnar berättat och byggt på med vad jag minns att andra gamla steningebor berättade när jag var barn. Några egna funderingar kring det äldsta Steninge har jag också tillfogat.

Gunnar Kraft hade många arbetsuppgifter för lervarufabriken i Steninge. Här svarvar han en pressform till krukpressarna. Ur Sundsvalls Tidning 4/4 1954.

Visst spökar det

Något riktigt välkänt spöke har jag aldrig hört talas om på Steninge. Men visst hände där förr en del kusliga och märkliga saker.

Min faster Karin, som i unga år en tid jobbade som husa på slottet, och under vintern bodde där ensam, har t ex berättat om hur hon märkte att slottets hund, som satt bredvid henne, reagerade kraftigt, som om någon okänd gick genom rummet. Själv blev hon dock aldrig rädd för detta.

Gunnar berättar en episod från den korta tid då familjen bodde i ”Gamla slottet” i samband med att smedbostaden renoverades. En kväll väntade de långväga främmande, men tiden gick och ingen kom, så till sist gick värdfolket till sängs. Då hördes plötsligt röster och att någon var på dörren. Mina föräldrar var helt säkra på att främmandet anlänt. Men

när de öppnade dörren fanns där ingen. Först flera timmar senare anlände sällskapet ”på riktigt”.

Smeden Gustav Edbom som bodde i ”Gammelstugan”, numera det nordliga tvåvåningshuset i konferensanläggningen Steningevik, berättade för Gunnar att där lät det ofta som om någon gick i dörrarna i det gamla huset trots att det bevisligen inte var så. Gustav verkade inte skärrad över detta. Och inte verkade han tycka att det var något särskilt anmärkningsvärt med lite spökeri i ett så gammalt hus. Han verkade snarast lite irriterad över att det var så bråkigt i huset.

Gustav Edbom berättade för Gunnar att han, när han bodde i Gammelstugan, sett ”någon”, uppenbarligen en spökgestalt, röra sig över åkerfälten norr om allén, ungefär vid ”Kalkugnen” ovanför ”Ruddammen”. Där spökfiguren rörde sig fanns då ingen väg, bara besådda fält, men där hade tidigare den gamla vägen från Steninge gått, enligt Gustav.

Gustav Edbom, som var född i torpet Gloskärr på Steninge, berättade också en annan historia från Gammelstugan för Gunnar. Där bodde före Gunnars tid på Steninge en stallknekt som hette Lönn. Hans lägenhet var på gaveln av Gammelstugan mot det stora magasinet vid infarten till Steninge. Lönn och hans hustru hade från sitt fönster flera gånger sett en spökgestalt, en ryttare till häst, vid magasinet.

Där kunde den spökhistorien ha varit slut, om inte godsägare Thomas på 30-talet beslutat att bygga det präktiga järnstaket som ännu finns kvar mellan slottsgrindarna och Steningevik.

Järnstaketet avslutades ett stycke bortom grinden vid magasinet och följdes därefter av ett enklare trästaket. I höjd med Magasinets södra gavel gjordes en trägrind i staketet. När man grävde för grindstolparna stötte man plötsligt på ett skelett ungefär en halv meter ner i jorden.

Gunnar såg själv gropen och berättar att han kände på revbenen som lätt smulades sönder mellan fingrarna. Man grävde fram kraniet som sändes till Löwenströmska lasarettet för undersökning. Det kunde ju ha varit ett sentida brottsoffer. Men sjukhusets experter kunde tydligen lätt se att detta var ett avsevärt äldre lik.

Man erinrade sig nu att platsen för skelettet stämde väl med den gamla historien om ryttaren som Lönn sett. Plötsligt kändes spöket mer påtagligt.

Skelettet fick ligga kvar. Gunnar berättar att den södra grindstolpen slogs ner rakt genom bröstkorgen. Där hade den väl funnits kvar än idag om inte den nye ägaren av Näset, Åke Liljefors, för några år sedan avlägsnat grindstolpen, ovetande om stolpens intressanta historia.

Kraniet kom sent omsider i retur från lasarettet. Man visste inte vad man skulle göra med det. Någon med makabert skämtlynne hittade på att gömma det i lervarufabrikens brännugn, så att när arbetarna kom för att ladda ugnen rullade dödskallen fram. Kraniet skall så småningom ha förtärts av elden i ugnen. Men resten av skelettet ligger fortfarande kvar där det en gång lades i jord.

Läsarnas spalt

Med ett brev till redaktionen avslutar vi 1950-talet och antyder temat för kommande år - 1960-talet. Nu vill vi veta mera om hur alla nyinflyttade upplevde Märsta; boendet, jobbet, skolan, ja kort och gott, hur det var att leva här i Märsta.

Märsta som jag minns det

Vi kom till Märsta den 15 november 1969. Hugingatan 3 skulle bli vårt hem. Vi svängde av från E4:an till en grusväg förbi Beckers höga torn vid industriområdet. Var det här vi skulle bo? Nej, ner för backen mot Esso och Gulfs bensinmackar där fick vi se att vi skulle svänga vänster för att komma till Valsta. Det Valsta vi kom till var inte stort. Fem höghus vid Valstavägens slut där man fick vända och köra tillbaka till Valstabackens mitt för att ta av och komma till Hugingatan. Där slutade Vikingavägen men skog fanns det och där kunde man fram mot hösten förstärka sitt vinterförråd med blåbär, hallon och lingon. Även svamp fanns, men den vågade jag inte plocka så det fick bli burksvamp.

Buss 582 gick till Baldergatan som var ändhållplats. Där hållplatsen finns nu var då en vändplan där bussen kunde köra runt för avfärd mot Märsta station.

Hugingatan bestod bara av tre hus, nr 3-17 som vi efter mycket letande äntligen hittade. Vägen från Baldergatan till Hugingatans slut var stenig, lerig och gropig, så det såg inte ljust ut. Var skulle vi hamna? Till slut hittade vi tre hus i mörkret, en port med nr. 3. Här var det!

Bara en och annan glödlampa lyste i något kök i huset mittemot. Vi var de första som flyttade in i hus nr. 3. Det var en stor och fin tvåa, som nu skulle fyllas med vårt bohag: två sängar, ett skrivbord, tre tekoppar med fat, bestick och två grytor. Vi satt på sängen med skrivbordet som matbord. Åt mat på tefaten och drack kaffe i omgångar i kopparna om vi var fler än tre. Efter en månad kom bord och stolar till köket och soffa med bord och tv till vardagsrummet. Vilken lyx! Och nu har vi bott i huset i snart 40 år.

Vår ICA-affär, som stod ungefär där församlingshuset är nu, var i en barack. Det var Valsta Centrum då. Där Valstaskolan, kyrkan och Sagaskolan nu står var det naturområde med tallskog. Skulle vi storhandla åkte vi buss till Märsta centrum. Där fanns Domus, en stor och fin affär med allt, ganska många fackhandlare också. Sedan kom Tempo. Doktorn fanns en trappa upp i en av barackerna. Hade vi större åkommor fick vi åka till det ”stora sjukhuset” Löwenströmska i Upplands-Väsby. Det fanns ett apotek nere på Stationsgatan fyra.

Men när Valsta expanderade fick vi snart ett nybyggt Valsta Centrum, med apotek, försäkringskassa, Ica, Konsum, fotoaffär, post, bank och klädaffärer mm. Så fick vi all tänkbar service.

Jag fick fast tjänst på apoteket i januari 1972 och plats åt vår pojke på dagiset bredvid.

Bättre kunde det ju inte bli efter ett och ett halvt års pendlande med buss, pendeltåg och tunnelbana till Apoteket Myran vid Gullmarsplan.

Waldy Berglund

Vapenöfning på skolschemat

I skolsalen i Husby skola hänger ett par gevär som besökare brukar undra över, så även under senaste Hembygdens Dag.

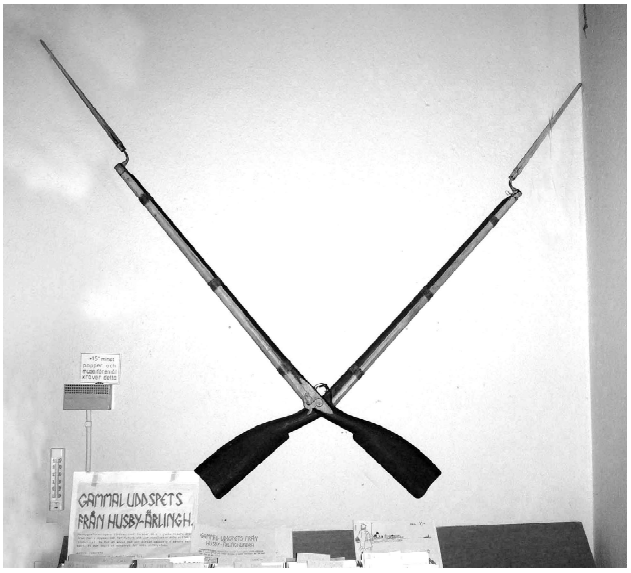

När hembygdsföreningen i början av 1970-talet kunde flytta in i Husby skola var vi tvungna att städa bort en mängd gammal bråte som hade samlats på vinden. Vi beställde en container, som snart blev fylld. Förhoppningsvis kastade vi inte något som vi skulle ångra. Nåväl, vi vet ju inte om det i så fall.

Det var många som bar ner grejor. Alla var nyfikna på vad dom andra bar ut. Det sitter väl i huvudet på en hembygdsvårdare, att inte kasta något förrän man har vänt på det flera gånger. Och tur är väl det.

Bland det som bars ner, men definitivt inte hamnade i containern, fanns två gevärsattrapper av trä. Spekulationerna gick om vilka lekar eller sketcher skolans barn sysslat med. Kanske en pjäs om fänrik Stål?

Svaret kom i samband med forskningen för skolans jubileumsbok för tio år sedan. (Se Husby skola 1697-1997) Här fick vi veta att det (1863) var föreskrivet i lag att pojkarna skulle övas i militäriska övningar d v s gymnastik, vändningar och marschrörelser.

Det var trångt i skolan, varför folkskollärare Johan Söderström föreslog skolrådet att eleverna skulle delas in i två grupper, om möjligt efter kön, och gå i skolan varannan dag. Pojkarna borde undervisad i dessa militäriska övningar en timme om dagen. Ledamöterna biföll förslaget, men tyckte att en halv timme skulle räcka. För dessa övningar beställdes en uppsättning gevärsattrapper 1865. Två har överlevt till våra dagar och är nog de märkligaste läromedlen i skolans samling. Förutom kanske någon katekes, är det även de äldsta.

Arnold Söder, som var den som i höstas frågade om gevären, har nu försett oss med en kopia av ett Afgångsbetyg från 1887. Formuläret har läroämnet Vapenöfning förtryckt, men ej ifyllt. Eleven hette Edla Maria och var därför befriad från militärövningarna.

Giselher

Hänt

Hagha - hembygdsförening
I våras bildades en ny förening i Sigtuna kommun, som därmed har fått sin åttonde hembygdsförening. Namnet är taget efter den äldre stavningen på socknen. Ordförande är Annika Östervall, Björkbacka Haga, 193 31 Sigtuna. Vi önskar Hagha all framgång med verksamheten.

Tack Harald Ivarson
Harald Ivarson var bland mycket annat en välkänd politiker och debattör i vår kommun. Större delen av livet klippte Harald allt av intresse som han såg i tidningarna. Klippen ordnade han i rader av pärmar. En del av dessa donerade Harald för många år sedan, dels till kommunen och dels till hembygdsföreningen. Flera pärmar kom efterhand.

När Harald Ivarson avled tidigare i år, visade det sig att han fortsatt sitt samlande ända till slutet och att han hade testamenterat en full amerikakoffert med tidningar och klipp samt broschyrer och gamla böcker till hembygdsföreningen. Än så länge har vi bara gluttat på locket. Men en del rara skrifter som belyser Sigtunas historia har redan skymtat. Vi får anledning att återkomma till innehållet.

Tack Harald Ivarson för Din gärning och för Din omtanke med hembygdsföreningen!

Nya medlemmar
Underbart att få hälsa så många nya medlemmar välkomna till vår förening denna gång:
Brita Hammarbäck, Magda Berg, Bertil Lönnberg, Björn Elman, Seved Näslund, Agneta Tengsand, Hugo Carlsson, Sören Hellström, Per-Olof Johansson, Peter o Arja Jörgensen, Sten o Berith Björk, Lena Hedzén, alla Märsta, Birger Lindgren och Mårten Karlsson, Odensala, samt Roine Sördén, Sollentuna, Gerulf Naglitsch, Knivsta och Ingvar Andersson, Uppsala.

Hembygdens Dag i augusti
Dagen var solig och besökarna många och flera än tidigare år, om vi tolkar trycket på kaffeserveringen rätt. Faktum är att vi behöver flera nya funktionärer inför kommande år. Meddela styrelsen *att Du vill vara med i vårt arbete*. Dagens omsättning var större än vanligt och kassan späddes på med de 6 000 kr vi fick för ett parti golvvirke. Sammantaget fick vi ett välbehövligt tillskott till finansieringen av årets övriga verksamhet i föreningen.

Tack!
Tack även till Berit och Örjan Klang, som i samband med flytt från orten skänkte en del saker till våra samlingar.

Händer

Lilla julafton i hembygdsgården Husby skola söndagen den 2 dec, kl 16.00

Glögg och pepparkakor, gröt och skinka, mm
Till detta serveras julens sånger av Märsta Dragspelsgille

Kostnad 80 kr per person *** Ta med en liten julplapp för 25 kr
Anmälan till Gun och Allan, 591 430 15, senast 28 nov.
Först till kvarn gäller - det brukar bli mer än fullt!

Preliminär planering inför 2008
Styrelsen sammanträder den första måndagen i varje månad. Nya aktiviteter meddelas i Tidlösan och under Föreningsnytt i Sigtunabygden.
Skriv redan nu in följande aktiviteter i din almanacka:

Trivselträff i Husby skola 10 februari kl. 15.00
Handlarns arkiv, Giselher Naglitsch visar nytt bildspel och berättar Fjällsta handels 100-åriga historia, med många bilder som aldrig tidigare har visats.

Årsmöte den 15 mars

Vårstädning på hembygdsgården 19 april
Vi vill se många hjälpande händer. Dagen avslutas med grillfest för deltagarna

Valborgsfirande 30 april

Hembygdens Dag den 24 augusti
Hembygdens Dag 2008 skall gå i 1960-talets tecken. Styrelsen hoppas att temat skall genomsyra det mesta vi gör den dagen och vi hoppas på medverkan från medlemmarnas sida. Därför vädjar vi redan nu till dig som har något att visa, ställa ut, berätta, sjunga eller spela på detta tema:
hör av Dig till någon av föreningens funktionärer och berätta om dina idéer!

Polisen i trafiksäkerhetskampanj vid Dalgatan, 1957. Foto: Giselher Naglitsch, på uppdrag av dåvarande Sigtunabygden. Trots påstötningar fick fotografen aldrig betalt för bilden. Tidningen gick i konkurs. PS: Tidlösan behöver inte heller betala för bilden.